

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:

Üllői-út 2. szám, III. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: 1 évre 6 ft negyedévre 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi seminariumokról. Dr. NAGY ERNŐ nagyváradai jogakad. tanártól. — Jogirodalom: Báró Roszner Ervin válasza feleletemre. Dr. KOVÁTS GYULA kir. táblai bírótól. — Törvénykezési Szemle: A budapesti kir. tábla 1887. évi ügyforgalma. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Érvényesíthetetlen jogok. (II. Adalékok a végrehajtási törvény 237. §-ához.) Dr. REINER EDE budapesti ügyvédtől. — Válasz az «Egyetemi tanár és állandó bírósági szakértő» című cikkre. Dr. BELKI JÁNOS kolozsvári egyetemi tanártól. — Különfélék. — Nemzetközi szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi seminariumokról.

I.

A jogi oktatás érdekében megindult mozgalom eredményeként eddig csak egy intézmény talált általános elismerést és tekintetik olyasnak, mint a mely több bajt van hivatva orvosolni: a seminarium intézménye. Németek, osztrákok, francziák, olaszok egész bizalommal fordulnak feléje és rajta vannak, hogy ez vagy vele rokon intézmények oktatásuk körében minél inkább meghonosuljanak. — Nálunk a közoktatási kormány karolta föl ez ügyet, de a czéltól még olyan távol vagyunk, hogy nem gondolnánk, miszerint az alábbi néhány sor idejét multa volna.

Mielőtt azonban ez intézmény elemzésére és viszonyaink között való jelentőségére térnénk, a felső oktatás multjára vetünk egy pillantást ama hitben, hogy kérdésünkre megvilágosító lesz.

A felső oktatásnak is megvan a maga igen érdekes alakulási története. Kezdetben patriarchalis jellegű: a tudományokbani kiképzés módja egyes tudósokkal való gyakori érintkezésből, hogy úgy mondjam együttélésből állott. Az ismeretek korlátoltsága, az eszközök szerény volta folytán a tudás sok személyes munkát kívánt a tanulótól. A tanító, maga is csak magasabb fokon levő tanuló, miután ismereteit átadta csekély számú tanítványainak, velük együtt buvárkodott tovább.¹

Majd fejlődik a tudomány és ezzel emelkedik értéke meg tekintélye. Ápolására tudományos intézetek, egyetemek szerveztetnek; egyes kiváló tanítók messze földről vonzzák a tanulókat és az oktatás módjában is változás áll be. A nagyobb számú hallgatóság tanítására a katedrai, jegyezhető lassu előadás vagy tollbamondás lesz általános², de a lényeg továbbra is az marad, hogy a tanító elem a tanuló elemmel mintegy a szellemi munkára egyesült családot alkotott, s a tagok közti viszonyt a nehezen elérhető közös cél és a mindenütt kifejlődő rendi szervezet szorossá fűzte. A felső oktatás czime: «Universitas magistrorum et scholarium.»

Minél elzárkozóbb volt a középkor szelleme, annál szűkebb körre szorította az egyes foglalkozási ágakat; a mi más szóval annyit tesz, hogy annál inkább megtartotta az egyeseket foglalkozásuk mellett. Ismerjük az elzárkozás hatását a művészetek, ipar egyes ágaira, melyek alig elérhető magasságra jutottak; a felső oktatásban pedig ugy nyilatkozott, hogy a tanító életcéljának tekintette az eredményes oktatást, a mit úgy ért el, a mint elérhetett. Az előadáson kívül még a tanulókkal közvetlen érintkezve, socratesi mo-

dorban is tanított; az előadáson készült jegyzeteket átvizsgálta, esetleg javította. Sőt a tanulóknak az intézetből történt eltávozásával néha levél útján folyt tovább a tanítás.¹

Ha a történelem egyes nagyhirű tanárokról emlékezik, nem mulasztja el kiemelni azon benső viszonyt, mely közte és tanítványai között fenállott; nem mulasztja el kiemelni, hogy a tanár nemcsak hirdetője, hanem szoros értelemben vezetője is volt tanítványainak a tudományos munkában. S az angol egyetemek, melyek régi szervezetüket leghűségesebben fentartották, erről ma élő tanuságot tesznek és büszkén néznek le a continens jogi oktatására, a melyben, mint mondják, a tanárok könyveket gyártanak, a helyett, hogy embereket képeznének.

De volt még egy másik ok is, mely az egyetem intézményét, az egyetemi oktatás értékét minden fölé helyezte a mult állapotaihoz. Az irodalom fejletlensége folytán, a könyvek drágasága következtében, az egyetemek oktatása a szellemi munkával foglalkozók tul nagy többségére, *egyedüli* forrását képezte a tudásnak. S ez a felső oktatás tekintélyét magasan fentartotta még akkor is, midőn annak egyes tagjaival szemben jogos kifogások emeltethettek.

Mindez állapotok pedig sokkal később szűntek meg, mint közönségesen gondolnánk. A mint az ujkor a köz- és társadalmi életet tekintve valóban csak a mult század végén a francia forradalommal kezdődik, ugy azon viszonyoknak átalakulása is, melyek a felső oktatást lényegében érintették, a mult század végén következik be.

A rendi szervezetnek, a corporatióknak hatása a XVIII. században még mindenütt érezhető. Az egyetemek családiás élete a XVII. században általános, de a XVIII. században sem szűnik meg. Cujacius, a párisi jogi iskola híres tanára, még ugy ismeretes, mint a ki együtt élt tanítványaival s őket szükségükhöz mérten oktatta az előadásokon kívül is. Hire messze tulhatott a francia határon és példáját sokáig követendőnek hirdették.²

Az a tény pedig, hogy a főiskolák a tudás egyedüli forrását képezték, a nagy közönségre meg épen csak századunkban szűnt meg. Igaz, hogy a könyvnyomtatás feltalálásának 400 éves emlékét 1840-ben ülte meg a civilisált világ, de e vívmány, Luther szerint az emberiség második megváltója, igen lassan terjedt. A könyvnyomtatás sokáig mint érdekes különösség tekintetett, mely az egyháznak és néhány kiváló tudósak szolgált csak. A nyomdák terjedésének a reformatio ugyan jelentékeny lökést adott, de inkább csak egyházi czélokra. Még ezután is sok bajjal küzd a nyomtatás és fölötte költséges; a könyvkereskedés fejletlen, a szállítás nehézkes, ugy hogy a könyvek még mindig hozzáférhetlenek és igen drágák voltak. Lényeges változás csak a XVIII. század végén a gyorsajtó feltalálásával áll be.

Ennek megfelelő volt, hogy az oktatás alakja is egész századunkig a régi maradt. A rendesen jegyezhető lassu előadás vagy fölolvadás, de leginkább a tollbamondás képezte a katedrai oktatás módját, melylyel a német egyetemeken

¹ Zarncke: *Die deutschen Universitäten im Mittelalter.*

² Molnár: *A közoktatás története.*

¹ Zarncke: I. m. — Molnár említi, hogy Melanchtonnak hallgatói a wittenbergi egyetemen igen fölszaporodtak és ő az előadáson kívül szűkebb körökben alakított hallgatói tanítására, a kikkel mindig a legszorosabb összeköttetésben állott. (*A közoktatás története.*)

² Muther: *Zur Geschichte der Universitäten in Deutschland.*

elvétve, a lemult idők embereinél még ma is találkozhatunk. A bécsi egyetemen még a század elején érvényben állott a régi szabály a felső oktatás módjára: «hüségese és szabatosan, lassan és világosan dictálni, a fejezetek és nagy betűk fel- említésével, a jelek és pontozás szigorú megjelölésével.» S a jogi oktatás kielégítőnek találtatott, ha a tanuló az iskolából egy rendszeres jegyzetet vitt el magával, mely előtte a magán-érinkezések alkalmából is kellőleg megmagyaráztatott.

De századunk, az átalakulások és változások kora, azokat a viszonyokat is teljesen megváltoztatta, melyek az oktatásra kihatottak annak természetét megalkották; sőt ez alakulások következtében az igények is egészen megváltoztak, melyeket ma az oktatással szemben formálunk.

Mindenekelőtt a tanár viszonya tanítványaihoz változott meg. Az a családi bensőség, mely a multban e viszonyok ideális jellemvonását az elért eredménynek hathatós emelt-tyűjét képezte, nem maradhatott tovább fenn. Rendi, testületi elkülönülést a kor szelleme nem tűrt tovább, a particularis jogok egész sorozatával szüntette meg a corporatiókat, mind-inkább az egyént tolvá előtérbe. A felső oktatás is megszűnt tehát külön corporatiót alkotni, a tanítók és tanulók egyeteméből lett: «Universitas scientiarum.»

A tudományoknak nagy fejlődése következtében a tanár messze távozott tanítványaitól. Feladata mint tudósna fokozódott, mint tanítóé csökkent. A tudományok gyors haladása kényszeríti, hogy ha csak színvonalon akar maradni, idejének nagy részét szakmája körében a rendezésre, a vívmányok megismerésére, kellő méltatására kell fordítania. Sőt az egyetemi rendszerrel a continensen a tanár feladata első sorban a tudomány készítése lett, s csak másodsorban jelentkezik a tanítói. Emlékezzünk csak budget-vitáinkra.

A tudós érdemeiért a tanár hibáit szívesen elnézik. A német tanár elmozdithatlan még az esetben is, ha képtelen állását betölteni (1852, júl. 21. törv. 96. §.). Inkább új katedrát szerveznek, semhogy állásától megfoszszanak valakit, a ki szolgálatot tett a tudománynak.

Pedig hát a tudományok mai fejlettségével lényegesen különböző két dolog, valamely szakma alaptételeit, vagyis abcjét tanítani, a mire a tanulónak van szüksége, vagy a legmagasabb fokban tovább fejlődésén fáradozni.

Ha még ezekhez hozzá vesszük a felső oktatás hallgatói számának nagy mérvű emelkedését,¹ s hogy egyes tanárok előadásait 3—400 hallgató látogatja, a kik a következő fél-évben a tantárgyak szaporodása és a kötelező vizsgák foly- tán más előadásokra járnak: könnyen megérthetjük, hogy a tanár, ha még akarná, sem tarthatná fenn azon családi viszonyt tanítványaival, mely a felső oktatásnak jellemvonását képezte a multban.

De másrészt meg az egyetemi előadások megszűntek a tudás egyedüli forrását képezni. A könyvek olcsók és a nagy közönségnek is hozzáférhetők, sőt a mindenütt fölállított könyvtárak az emberi tudás kincseit ingyen közvetítik. A tudományok ápolására pedig hatalmas intéze-ek szervez- tetnek, az akadémiák. Ezek válnak a tudomány készítésének központjaivá s tagjai között számosan vannak, kik az egye- temekhez nem tartoznak.

A mondottak után megérthetjük, hogy századunkban az egyetemi oktatással szemben egyszerre csak mindenfelől érke- zik a panasz. Megérthetjük, hogy az a felső oktatás, mely szervezetét a középkorban nyerte, de a változott viszonyok kényszerítő hatalma folytán elhagyta azokat a, hogy úgy

mondjuk szokásait, melyek a célszerűség egyszerű kívánal- maira fejlődtek ki, s azután a legelőnyösebb tényezőivé let- tek: nem elégíti ki a kívánalmakat. Valójában ma a közép- kori oktatás megcsonkított alakjával állunk szemben, mely épen a tanárnak a tanulóra való közvetlen hatását veszttette el. Pedig a változások — a tudomány és irodalom óriási fejlődése — nem azt kívánják, hogy az oktatás közvetlenség-éből vesztsen, hanem ép az ellenkezőt.

Ha a jogi oktatás ellen felmerült panaszokat vizsgáljuk, arra az eredményre jutunk, hogy tulajdonképpen tautológiát képeznek. Mind egyeznek abban, hogy a jogi oktatásnak nincs elég hatása, nem nyújt eléggé megbízható ismereteket, mellette a tudományos szellem nem fejlődik.

A hol még az oktatás régi módja, a tollbamondás fen- áll, mert elvesztette minden értékét, egyszerűen guny tárgya lett. Már Schleiermacher elmondotta, hogy az így tanító urak talán nem veszik észre, miszerint a könyvnyomtatás feltaláltatott. S ma ebben nem látnak egyebet, mint «a dic- tálás elkezddődik, hogy a gondolkodás szünetelhessen.»

De a mi helyébe lépett, a szabad előadás, az sem elégít ki. E forma még igen magas a hallgatók túl nagy részének, kik közül sokan még a mult félévben óráról-órára feladott leczkét tanultak. Hiába, a szó gyorsan elröpül, s ha nem akarjuk magunkat áltatni, be kell látnunk, hogy még a leg- kitünőbbeknél is fölötté csekély lesz az az ismeret, a melyet az előadásokból tulajdonul elvihetnek; különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a jelenlegi rendszerben három-négy, sokszor a legeltérőbb tárgyak előadása követi egymást. A legkitü- nőbb szakemberek felszólalnak ellene. Így Thiersch¹, Röder² a kizárólagos katedrai előadást, a jogi oktatásban a didak- tikai ideál egyenes ellentétének tekintik. Muther³ jenai tanár a katedrai előadáshoz, hogy az eredményes legyen, a gya- korlati órákat (mint ő mondja: Uebungscollegia) elkerülhe- tetleneknek tartja. Ahrens lapokat szentel annak bizonyítá- sára, hogy egymagában a katedrai előadás eredményre nem vezethet.⁴ Kísérleteket tesz a gyakorlati órák szervezésében úgy Brüsselen, mint Grácban, míg végre tapasztalatait a lipcsei seminariumban értékesitheti. List, az ismert nemzet- gazda, eredményt a gyakorlati órák alkalmazásától vár.⁵ Leonhard⁶ és Haupt⁷ a jogi oktatás súlypontját a gyakorlati órákra, illetőleg a seminariumokra kívánják helyezni. Továbbá az előadások kiegészítéseként a gyakorlati órák, seminari- umok tartását sürgetik még a jog- és államtudományi karok- nál: Rümelin,⁸ Hruza,⁹ Kirchenheim,¹⁰ Aschrott,¹¹ Ortloff¹² stb.

Francziaországban sem gondolkoznak máskép. Hogy csak egy esetet hozzak föl, a felső oktatás sikeresebbé tételére alakult társaság, a «Société d'enseignement superieur» — tagjai között Francziaország legkiválóbb embereivel: Taine, Pasteur, Boutmy, Dareste, Fastel de Coulanger, Renan, Lefort, Bois- sier stb. — az 1879/80-i ülésszakban határozottan kijelentette, hogy a katedrai előadás magában nem vezet eredményre.

S e nézeteknek azt hiszem mindenki, a ki már foglal- kozott azzal, hogy miként dolgozik az emberi szellem, igazat ad; be fogja látni, hogy az elmének olyan mérvű megfeszí- tése, miszerint az naponkint 3—4 órában az előtte még is- meretlen tárgyról tett fejtegetéseket teljesen átvegye s a mi fő, megtartsa: az már a lángész munkája, azé, a kit az istenek különös lehelete ért. De továbbá, hol van a garancia, hogy a tanuló az előadást helyesen fogja fel; hogy egy pillanat

¹ Ueber gelehrte Schulen.

² Die Gebrechen der deutschen Hochschulen und ihre Heilung.

³ Die Reform der juristischen Unterrichtes.

⁴ Die Abwege in der neueren deutschen Geistesentwicklung.

⁵ Ahrens: I. m.

⁶ Noch ein Wort üb. den juristischen Universitätsunterricht.

⁷ Zur Universitätsfrage.

⁸ Zur Reform der juristischen Unterrichtes.

⁹ Beitrag zur Reform der juristischen Studienordnung.

¹⁰ Zur Reformation des Rechtsunterrichtes.

¹¹ Vorschläge zur Reform der juristischen Ausbildung.

¹² Die Reform des Studiums der Rechts und Staatswissenschaften.

¹ A tanulók számának gyors emelkedéséről a német egyetemeken érdekes statisztikai kimutatást közöl Conrad: *Das Universitätsstudium in Deutschland während der letzten 30 Jahren* című értekezésében, E szerint 1861—1871. évi átlag 13,592, 1871—1876. évi átlag 16,112. 1876—81. évi átlag 19,535; 1881/82. tanévben 23,357, 1882/83. tanévben 25,111, 1883/4. tanévben 26,190, 1884/85. tanévben 26,944 volt a hallga- tók száma. — E tételről még érdekes adatokat közöl Molnár: I. m.

figyelmetlensége, vagy egy alapvető tételnek félreértése nem fog egész részeket hamis világításba helyezni? Az előadásokról a tanulók által készített és kiadott jegyzetek — pedig ilyen munkára bizonyára csak a legszorgalmasabbak vállalkoznak — nem nyugtatnak meg. Mindezeket tekintetbe véve mondhatta Heine, hogy a könyv holt betűje jobban tanít, mint az előadói viva vox.

De tegyük fel, hogy az ifju az előadás tartalmát teljesen átvette, még akkor sincs elég téve az oktatással szemben formált igényeinknek, hogy t. i. az ifjut úgy előkészítse, hogy ez tanultságával az életben érvényesíthesse magát.

Ma már a tudománynak egyik körében sem lehet a felső oktatás arra hivatott, hogy valamely tudományszakot egész kiterjedésében, minden részleteiben behatólag tanítson. Meg kell elégednie, hogy a szakma quintessenciáját nyújtsa csak, színvonalon levő egységes alapismereteket, melyeknek constructiója azonban olyan szilárd legyen, hogy a tanuló később saját munkájával építhesse reá.

E személyes munkára a tanulónak okvetlen szüksége van, ha tanultságával sikert akar elérni. A közönséges iskolai ismeretekkel ma bizony senki sem jutna messze. Ha valaki iskolai tanulmányait gondolkodásával nem mélyíti, későbbi tanulmányokkal nem terjeszti, még az esetben sem fogna elismerést kivívni, ha a tudományok fejlődésükben egyszerre megállapodnának. Pedig a tudományok nem állapodnak meg, hanem inkább gyorsan hagyják azt el, a ki velük haladni nem képes.

Köztudomásu, legalább többen kinyilatkoztatták, a kik megvárhatják, hogy szavuk a tekintély súlyával birjon, miszerint a magyar és német tanult osztály között valóban létező nagy különbség nem a tanévek alatt fejlődik, hanem azután, mert míg az utóbbi az életbe kilépve tovább fejlődésére buzgó, sokszor bámulatos munkát fordít, addig a magyar ifju lehetőleg abból akar élösködni, a mit tanévei alatt szerzett.

De e szerint a felső oktatásnak megbízható alapismeretek tanításán túl még egy másik feladata is lesz, ha fentebb említett célját el akarja érni: a személyes munkára vezérelni a tanulót, a tovább haladásra ösztönözni és képessé tenni, valamint arra, hogy a tanultakat az életben felhasználni tudja.

Azt hiszem, igazat ad mindenki, a ki visszagondol saját küzdelmeire, hogy a tudományok világában a kellő tájékozódás, hogy az önképzés módjának megtanulása nehezebb feladatot képez, mint az alapismeretek elsajátítása, különösen annyira elméleti tárgyakkal, mint a jog- és államtudományok. Hányan érzik e korban a megbízható vezető hiányát s e hiány miatt hányan munkája válik kárba vesztetté. Jól mondja Bodelaire: a szellemi munkás hasonlít a kötélánczozhoz: százszor ki van téve a veszélynek, hogy nyakát törí, mielőtt a közönség tapsait arathatja. E nyaktörési eseteket kevesbiteni képezné tehát egyik feladatát a felső oktatásnak.

Hogy a jogi oktatás ellen felmerült panaszok nagy részét a kizárólagos katedrai előadás okozza, abból is következtethető, miszerint a többi karokkal szemben, a melyeknél a tárgy természete vagy egyéb intézkedések folytán az előadással gyakorlati oktatás is párosul, sokkal kevesebb panasz hallható.

Dr. NAGY ERNŐ.

Jogirodalom.

Báró Roszner Ervin válaszára.¹

Alig hogy mentegette Báró Roszner a latin nyelv rováására elkövetett botlásait, szükségesnek tartja azt, hogy engem birói állásomban érintsen. Előrebocsátja ugyanis, hogy *Felelet*-em címlapján nevem alatt nemcsak az van éke-

sen kitüntetve, hogy ügyvédi oklevéllel bírok, de az is, hogy kir. ítélő táblai bíró vagyok s kiemeli, hogy ezt az utóbbi minőségemet sem irmodoromban nem találta fel, sem abban, a mint vele elbántam. Inkább az ügyvédet ismerte fel bennem,

Hát én megengedem, hogy *Felelet*-emben, amint azt megérdemelte, adósa nem maradtam. De ne csodálkozzék rajta. Épen a bíró van ahhoz hozzá szokva, hogy az igazat ne átalja kimondani. Ami pedig azt illeti, hogy nevem alatt azt is kitüntettem, hogy ügyvédi vizsgát tettem, ezt ne magyarázza többre, mint a mire kell. Lám én azon, hogy a *Régi magyar házassági jogot* Roszner Ervin a Báró írta, meg nem botránkoztam. Pedig az ügyvédi vizsgának a joghoz mégis csak több köze van, mint a báróságnak. Bizony nem is ártott volna a bárói czim mellé a hites ügyvéd czimét megszerezni. Meg vagyok győződve, hogy az a *Régi magyar házassági jog* is másfolyan volna.

De térjünk át a vita tulajdonképeni pontjaira.

Felelet-emben kénytelen voltam Báró Rosznernek egy kitérését a régi magyar vagyonjog terére követni, ami azért vált szükségessé, mert ezen a téren is konstatálni akartam, hogy szerző mennyire nem tudja a latin nyelvű okiratokat megérteni. De azért szerző hajlandó velem a vitát a régi magyar jog terén folytatni.

Azt már láttuk, hogy szerző mennyire porul járt Sándor országbirónak 1272-ből való ítéletével. Most még négy rendbeli okiratra vonatkozó védekezését kell megfigyelnünk. (Árpád-kori Uj Okmánytár II. 153., 319. III. 40. V. 130 lap.)

A szóban levő okiratokat Báró Roszner annak a bizonyítására használta, hogy «birtokperekben a tulajdon iránti jogczimet kellett igazolni annak is, ki máskülönben békés birtokában volt a dolognak.» (*Régi magyar házassági jog* 27 l.)

Ez az a szerző által felállított jogi elv, mit én «furcsa kijelentés»-nek minősítettem s erre mondtam, hogy: «hogy is jöhet a békés birtokban levő fél ahhoz, hogy ő mutassa ki a jogczimét.» Persze, hogy szerző az általa felállított jogi elvet okiratokkal bizonyította volt.

Azt már *Felelet*-emben kimutattam, hogy a négyrendbeli okirat, miket idéz, nem birtokperekre, hanem perenkivüli dolgokra vonatkoznak, tehát szerző többszörösen is bizonyítékát adta annak, hogy a latin nyelvű okiratok olvasásában mily gyenge. Báró Roszner így felel: «mindössze legfeljebb azzal vagyok vádolható, hogy elmulasztottam idézetemnek gyengébbek kedvéért való részletezést.» Pedig részletezésre mi szükség sem volt, mert négy okiratnál többet fel sem is hozott s mind a négy perenkivüli dologra (adásvevés megerősítése, kir. adományozás, békés határjárás) vonatkozik. A szóban levő eltusolás láttára az olvasó egészen jó képzetalkothat magának arról, hogy Báró Roszner minő modorban tudományos vitatkozó.

Következnék egy érdemleges kérdés, tudniillik az eljegyzés és házasságkötés kérdése. De a helyett, hogy megfelelni, annak konstatálására szoritkozik a szerző, hogy én sohasem létezett ellenmondások hajhászása okából utánozhatlan könyvedséggel korszakokat és fogalmakat zavarok össze s így folytatja: «Ily alapon valóban lehetetlen tudományos (!) eszmecserét folytatni s még hozzá az is bizonyos, hogy felette unalmas volna oly parodiára részletesen felelni, melyet az attikai sónak merő hiánya teljesen élvezhetlenné lesz.»

A legeredetibb a dologban az, hogy szerző az eljegyzést és házasságkötést illető fejtegetéseit azok után, miket concedált, még fentarthatóknak véli. Tudjuk, hogy a puellæ traditiot mint házasságkötést feladta s arra is ráfacsaradott, hogy oly eljegyzési fogalmat is elfogadhatónak talált, melyben a justa causa traditionis vagyis a házasságkötés befoglaltatik. Ime a Sohm theoriája, mely szerint régente a házasságkötést nevezték eljegyzésnek. De azért szerzőnk nagy bölcsen abban a hitben ringatja magát, hogy a Sohm-féle theoria a német jogtudomány részéről majdnem egyhangu visszautasításra

¹ Az előbbi közleményt lásd a 3. és 4. számban.